

HUKUK MUHAKEMELERİ KANUNU UYARINCA DAVAYA İLİŞKİN SÜRELER

Pelin Baysal & Ferhat Güzel

Giriş

Türk yargı sistemi; anayasa yargısı, adli yargı, idari yargı ve uyuşmazlık yargısı olmak üzere dört temel bölümden oluşmaktadır. Adli yargı da kendi içinde medeni yargı ve ceza yargısından oluşmaktadır. Farklı yargı bölümleri bünyesindeki yargılamalar, bölüme göre farklılık gösteren usullere tabi olarak gerçekleştirilmektedir.

Medeni yargılamalar, yazılı yargılama usulü ve basit yargılama usulü olmak üzere iki farklı biçimde yürütülmektedir. Medeni uyuşmazlıklarda kural olarak yazılı usul uygulanmaktadır. Ancak niteliklerine bağlı olarak bazı uyuşmazlıkların, daha pratik ve hızlı nitelikteki basit yargılama usulüne göre sürdürülmesi öngörülmüştür. İki usul arasındaki temel farklılıklardan biri, mahkeme ve tarafların tabi olduğu sürelerdir.

İşbu makalede (“**Makale**”); medeni yargıya hâkim olan sürelerin ne olduğu, türleri, hesaplanması, sürelerle aykırılığın sonuçları ve yazılı ile basit usullerinin tabi olduğu süreler incelenecektir. Makale’nin ekinde (“**EK-1**”) ise her bir yargılama usulünde taraflar bakımından söz konusu olan kesin süreler, tablo formatında sergilenecektir.

Süre Kavramına Genel Bakış

Adli yargıya ait sürelerin, maddi hukuka ve usul hukukuna dair süre olmak üzere ikiye ayrılması mümkündür. Maddi hukuka dair süreler, örneğin hak düşürücü süreler, daha ziyade hakların doğumu ve sona ermesine ilişkindir. Bunlar taraflar arasındaki ilişkilerin varlığı, yokluğu ve kapsamı ile ilgilidir.¹

Buna karşılık usul hukukuna dair süreler, yargılama sürecinin belirli bir düzen ve öngörülebilirlik içinde yürütülmesini amaçlamaktadır. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda (“**HMK**”) düzenlenmiş olan dava sürecinin sürelerle uygun olarak yürütülmesi; uyuşmazlığın hızlı, düzenli ve tarafların hukuki dinlenilme hakkına riayet edilerek tamamlanmasını temin eder.² Ayrıca süreler; davaya bakan hâkimi belli iş ve işlemlerin yapılması bakımından sınırlandırarak keyfiliklere engel olmakta ve mahkemeye olan güvenin korunmasını sağlamaktadır.³

¹ Bkz. Pekcanitez, Hakan, Medenî Usul Hukuku, Cilt 2, 15. Bası, Onikilevha Yayınları, İstanbul, 2017, sf. 1307.

² Bu durum, Anayasa’nın 141. maddesinde düzenlenen usul ekonomisi ilkesinin yerine getirilmesiyle de doğrudan ilişkilidir.

³ Bkz. Pekcanitez, Hakan, Medenî Usul Hukuku, Cilt 1, 15. Bası, Onikilevha Yayınları, İstanbul, 2017, sf. 453.

Sürelerin farklı şekillerde kategorize edilmesi mümkündür. Bu bölümde; süre türleri, sürelerle uymamanın sonuçları ve sürelerin hesaplanmasına ilişkin esaslar incelenecektir.

a. Süre Türleri

Medeni yargının tabi tutulduğu süreler, “kanun tarafından belirlenen süre - hâkim tarafından belirlenen süre” ve “kesin süre - kesin olmayan süre” olmak üzere iki başlık altında incelenebilir:

- **Kanun Tarafından Belirlenen Süre - Hâkim Tarafından Belirlenen Süre Ayrımı**

Uyuşmazlığın tabi olduğu kanunlarda doğrudan öngörülmüş süreler, kanun tarafından belirlenen süre olarak adlandırılır. Bu süreler tarafları⁴ ya da davaya bakan hâkimi⁵ muhatap alabilir. Kural olarak hâkim, kanun tarafından belirlenen sürelerde kendi takdirine göre değişiklik yapamaz. Ancak istisnai hallerde kanun, bu sürelerin hâkim tarafından uzatılmasına izin vermektedir. Bu sürelere örnek olarak cevap süresinin uzatılması talebi (HMK 127) ve uyarınca bilirkişi raporuna itiraz süresinin uzatılması talebi (HMK 281) verilebilir.

Kanunun, hâkimin belirlemesini öngördüğü süreler ise hâkim tarafından belirlenen süre olarak adlandırılmaktadır. Bu hallere örnek olarak vekaletnamenin geç teslim edilmesi (HMK 77), teminat gösterme (HMK 88) ve delil ikamesi için avans yatırma (HMK 324) süreleri örnek verilebilir. Bu durumlarda kanun, sürenin taraf durumları ile somut olayın koşullarına göre değişiklik gösterebileceğini öngörerek hâkim tarafından belirlenmesini tercih etmiştir.⁶

- **Kesin Süre - Kesin Olmayan Süre Ayrımı**

Kanun’da taraflar bakımından belirlenen süreler kesin olup kamu düzenindendir. HMK madde 94 uyarınca bu süreye riayet etmeyen taraf, o işlemi yapma hakkını kaybeder. Buna karşılık, hâkim için öngörülmüş olan süreler kesin nitelikte değildir.⁷ Dolayısıyla hâkim, süresi geçtikten sonra da ilgili işlemi yapabilir ve bu işlem yine geçerli sonuç doğurur. Bu şekilde tarafların, hâkimin kusuru nedeniyle hak kaybına uğramaması sağlanır.

Hâkim tarafından verilen süreler ise kural olarak kesinlik teşkil etmez. Ancak hâkim, belirleyeceği süreyi kendi takdirinde olarak kesin olarak belirleyebilir. Kendi belirleyeceği bir süreye kesinlik addedebilmesi için hâkimin; (i) sürenin kesin olduğunu açıkça belirtmesi, (ii) tayin ettiği kesin süreye konu olan işlemi, hiçbir duraksamaya yer vermeyecek şekilde açıklaması ve (iii) süreye uyulmamasının hukuki sonuçlarını açıkça tutanağa geçirerek ihtar etmesi gerekmektedir.⁸ Yine diğer bazı hallerde, hâkim tarafından belirlenecek olan

⁴ Bkz. HMK 20 (*dosyanın görevli ya da yetkili mahkemeye gönderilmesinin talep edilmesi*) HMK 126 (*replik dilekçesi*), HMK 345 (*istinaf süresi*) vb.

⁵ Bkz. HMK 294, 321 (*gerekçeli kararın yazılma süresi*); HMK 320 (*duruşma tarihlerinin belirlenmesi*) vb.

⁶ Bkz. Pekcanitez, Hakan, *Medenî Usul Hukuku*, Cilt 1, 15. Bası, Onikilevha Yayınları, İstanbul, 2017, sf. 458.

⁷ Bkz. Tanrıver, Süha, *Medenî Usûl Hukuku*, Cilt 1, 4. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, sf. 477.

⁸ Bkz. HMK 94(2).

sürenin kesin olacağı doğrudan kanunda düzenlenmiştir (Örneğin HMK 115 uyarınca dava şartı noksanlığının giderilmesi için tanınacak süre).

b. Sürelere Uymamanın Sonuçları

Sürelere uymamanın yaptırımları, kesin ve kesin olmayan süreler bakımından farklılıklar göstermektedir. Kesin süreler hak düşürücü nitelikte olduğundan; süresi geçmiş bir işlem taraflarca bir daha gerçekleştirilemez. Yine bu durumun bir sonucu olarak, kesin sürelere uyulup uyulmadığı hususu mahkemelerce re'sen gözetilmelidir.

Hâkim tarafından kesin sürenin hatalı şekilde verilmesi ya da kesin bir süre verilmemesi durumunda ne yapılacağı hususu da yine HMK'da düzenlenmiştir. Buna göre, hâkimin usulüne uygun olmayan şekilde verdiği kesin süre, kesin sürenin sonuçlarını doğurmaz.⁹ Dolayısıyla kesin olduğu belirtilmeyen süreyi geçirmiş olan taraf yeniden süre isteyebilir. Bu şekilde verilecek ikinci süre HMK madde 94(2) uyarınca dolaylı kesin süre olur; yeniden uzatılamaz. Ancak bu şekilde verilen ikinci süre, kararda belirtilmese dahi kesin nitelikte olacaktır.

Ayrıca kanunda belirtilen süre, buna izin veren bir düzenleme olmamasına rağmen hâkim tarafından uzatılırsa; mahkeme kararında belirtilen bu süreye dayanarak işlem yapan taraf, hak kaybına uğramayacaktır. Zira hâkimin uyuşmazlıkta uygulanacak kanun hükmünü tespit etme ve kanundaki süreleri taraflara doğru gösterme yükümlülüğü, kamu düzenine ilişkin kabul edilmektedir. Bir devlet kurumu olan mahkemelerin; kamu düzenine ilişkin yükümlülüklerini yerine getirmemeleri nedeniyle tarafların cezalandırılması, adil yargılanma ve mahkemeye erişim hakkını ihlal edecektir.¹⁰ Nitekim vermiş olduğu güncel kararlarda Yargıtay Hukuk Genel Kurulu da hatalı bir şekilde bildirilen temyiz süresine riayet ederek, kanunda öngörülen süre geçtikten sonra temyize başvuran tarafın, süresi içinde başvuruda bulunduğunu kabul etmektedir.¹¹

Nihayet, HMK madde 95 vd. uyarınca düzenlenen eski hale getirme kurumu; tarafların ellerinde olmayan sebeplerle kesin süreleri kaçırması durumunda, nihai karar verilinceye kadar ilgili işlemi yapabilmelerine imkân tanımaktadır. Tarafların eski

⁹ Bkz Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E. 2017/1917, K. 2019/1332 sayılı ve 10.12.2019 tarihli kararı: “Bu açıklamalar ışığında somut olayda mahkemenin 26.03.2013 tarihli duruşmada verdiği kesin süre verildiği şekil ve aşama itibari ile usulüne uygun olmadığından, kesin süre hükmünü doğurmamış olup ...”; Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E. 2012/18669, K. 2013/17244 sayılı ve 2.10.2013 tarihli kararı: “... davacı vekiline kesin süre verilmiş ise de, sürenin kesin olduğu hususunun davacı vekiline hatırlatılmamış oluşu nedeniyle, verilen sürenin usulüne uygun olarak verilmiş kesin bir süre olmadığı ...”; Yargıtay 21. Hukuk Dairesi, E. 2016/16741, K. 2016/12176 sayılı ve 6.10.2016 tarihli kararı: “... usulüne uygun şekilde kesin süre ihtarında bulunduktan sonra sonucuna göre karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde usulsüz kesin süre ihtarına uyulmamasından bahisle davanın reddine karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup ...”.

¹⁰ Bkz. Anayasa Mahkemesi, Remzi Durmaz Kararı, Başvuru No: 2013/1718, 2.10.2013: “... öngörülen süre koşullarının açıkça hukuka aykırı olarak yanlış uygulanması ya da yanlış hesaplanması nedeniyle kişiler dava açma ya da kanun yollarına başvuru hakkını kullanamamışsa mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini kabul etmek gerekir.”.

¹¹ Bkz. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E. 2024/497, K. 2024/486 sayılı ve 2.10.2024 tarihli kararı: “... temyiz süresinin itiraz eden alacaklılar yönünden tasdik kararının ilanından itibaren on gün olması gerekirken hatalı olarak önce kısa kararda kararın tebliğinden itibaren on gün, gerekçeli kararda ise kararın tebliğinden itibaren on beş gün olarak gösterildiği, gerekçeli kararın alacaklı banka vekiline tebliğ edilmediği gibi mahkemenin kanun yolu süresi bakımından tarafı yanıltmış olduğu da gözetildiğinde, alacaklı T.C. Ziraat Bankası A.Ş. vekilinin temyiz başvurusunun süresi içinde yapıldığı ve incelenmesi gerektiği kabul edilmelidir.”; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E. 2023/245, K. 2023/1061 sayılı ve 8.11.2023 tarihli kararı: “... Mahkemece hatalı şekilde kanun yolu süresinin yanlış gösterilmesi nedeniyle kanunda belirtilen süre içerisinde kanun yollarına başvurma hakkının kullanılamaması lehine olan taraf için usule ilişkin kazanılmış bir hakkın doğduğu kabul edilemez ...”.

hale getirme talebinde bulunabilmesi için (i) sürenin elde olmayan bir sebeple kaçırılmış olması¹² ve (ii) süresinde yapılmayan işlemle ulaşılmak istenen sonuca başka bir hukuki yolla ulaşılamaması¹³ gerekmektedir.

HMK madde 96 hükmü gereği eski hale getirme talebi, işlemin süresinde yapılmasını engelleyen durumun ortadan kalkmasını takip eden iki hafta içerisinde yapılmalıdır. Eski hale getirme talebi, süresinde yapılmayan işlem hakkında hangi mahkeme inceleme yapacak idiyse, o mahkemeye sunulur. Taleple birlikte taraflar, işlemi süresinde yapamama sebeplerini ve bunların delillerini gösterir bir dilekçe sunmalıdır. İstinaf ve temyiz sürelerinin kaçırılması durumunda ise eski hale getirme talebi; istinaf için bölge adliye mahkemesine, temyiz için Yargıtaya sunulur. Ayrıca HMK madde 97 uyarınca, süresinde yapılmayan işlemin de eski hale getirme talebinin süresi içerisinde yapılması gerekmektedir. Dolayısıyla; örneğin istinaf başvuru süresini kaçıran tarafın, eski hale getirme süresi içerisinde istinaf başvurusunu da yapması gerekmektedir.¹⁴ Ancak bu, süresi içinde yapılmayan bir işlemin, eski hale getirme talebiyle birlikte yapılması gerektiği anlamına gelmemektedir. Önemli olan, ilgili işlemin, eski hale getirme süresi içinde yapılmış olmasıdır.¹⁵ Eski hâle getirme talebinin yargılamanın ertelenmesini gerektirmeyeceği ve hükmün icrasına engel olmayacağı da yine HMK madde 99'da düzenlenmiştir.

c. Sürelerin Hesaplanması

HMK madde 91 uyarınca süreler; taraflara tebliği ile işlemeye başlar. Ancak ihtiyati tedbir kararının uygulanmasında olduğu gibi; kanunda öngörülmüş olması kaydıyla, sürelerin tefhim itibarıyla işlemeye başlaması da mümkündür. Gün olarak belirtilmiş olan süreler, HMK madde 92'de öngörüldüğü üzere tebliğ veya tefhim tarihini izleyen günden başlayarak hesaplanır.¹⁶ Hafta, ay veya yıl olarak belirlenmiş süreler ise; başladığı güne denk gelen hafta, ay veya yıl içindeki karşılık gelen günün tatil saatinde bitecektir.¹⁷ HMK 445 uyarınca UYAP üzerinden elektronik ortamda yapılan işlerde ise süre gün sonunda biter.

¹² Hastalık, doğal afet gibi mücbir sebep teşkil edecek ve tarafların herhangi bir kusuru bulunmayan durumlar, kural olarak elde olmayan sebep kabul edilmektedir.

¹³ Örnekler için bkz. HMK 243 (*duruşmada hazır bulunan tanığın, tanık listesinde bulunmama dahi dinlenmesi*); HMK 348 (*istinaf ya da temyiz süresini kaçırmış tarafın, katılma yolu ile istinaf ya da temyize başvurusu*); Yargıtay 23. Hukuk Dairesi, E. 2015/260, K. 2015/2844 ve 22.04.2015 tarihli kararı: "... Nihai kararlara karşı temyiz yolu açık olup eski hale getirme talebinde bulunulduğu tarih itibarıyla henüz temyiz süresi dolmamıştır. Süresinde yapılamayan işlemle ulaşılmak istenen sonuca, nihai kararın temyiz edilmesi suretiyle ulaşılmaması mümkün olduğundan eski hale getirme talebinde bulunulamaz. ...".

¹⁴ Bkz. Arslan, R. / Yılmaz, E. / Taşpınar Ayvaz, S. / Hanağası, E., Medeni Usul Hukuku, 8. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara, 2022, sf.194.

¹⁵ Bkz. Ünlü Usta, Meltem, Medeni Usul Hukuku'nda Eski Hale Getirme, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018, sf. 115.

¹⁶ Bkz. Yargıtay 21. Hukuk Dairesi, E. 2016/6780, K. 2016/7346 ve 26.4.2016 tarihli kararı: "*Somut olayda; ödeme emri davacıya 16.04.2015 tarihinde tebliğ edildiğinden, ödeme emrinin iptali için 7 günlük dava açma süresi 17.04.2015 tarihinde başlar ...*".

¹⁷ HMK'da ayrıca sürenin bittiği ayda, başladığı güne karşılık gelen bir gün olmaması durumunda; sürenin bu ayın son günü tatil saatinde biteceği düzenlenmiştir. Buna göre artık yılın söz konusu olmadığı bir varsayımda; 30 Ocak tarihinde verilmiş olan kesin bir süre, tatil gününe denk gelmediği sürece 28 Şubat tarihinde sona erecektir.

Süreler, resmî tatil günlerinde de başlayabilir ve süreler tatilde işlemeye devam eder. Ancak bitimi resmî tatil gününe rastlayan süre, tatili takip eden ilk iş gününün çalışma saati sonuna kadar uzar. İdari tatiller bakımından böyle bir erteleme söz konusu değildir.¹⁸

Kanunda, süre bitiminin her sene 20 Temmuz - 1 Eylül tarihleri arasında uygulanan adli tatile denk gelmesi durumu bakımından da bir istisna öngörülmüştür. HMK madde 104 uyarınca; adli tatile tabi olan işlerde¹⁹ sürenin bitimi adli tatil dönemine denk geliyorsa, süre adli tatilin bitiminden itibaren bir hafta uzayacaktır. Ancak süre bitimi HMK madde 104'te belirtilen bir haftalık süreye denk gelmekteyse, herhangi bir süre ilave edilmesinden bahsedilemeyecektir.²⁰

Nihayet, 7201 sayılı Tebligat Kanunu madde 7/A ve madde 11 uyarınca avukatlara yapılacak tebligatların elektronik yolla yapılması zorunlu olduğundan; avukat tarafından takip edilen ve tebligat tarihi dikkate alınan işler bakımından süre, muhatabın elektronik adresine ulaştığı tarihi izleyen beşinci günün sonunda işlemeye başlayacaktır. Avukatla takip edilmeyen işlerde; tarafın elektronik tebligat yükümlüsü olduğu veya kendisine elektronik tebligat yapılmasını kabul etmiş olduğu hallerde de durum böyledir.

Yazılı Yargılama Usulü Bakımından Düzenlenmiş Olan Süreler

Yukarıda da belirtildiği üzere, medeni yargılamalarda esas olarak yazılı yargılama usulü uygulanmaktadır. Makale'nin işbu bölümünde, yazılı usul yargılamalarında taraflar bakımından kanunda öngörülmüş ve dolayısıyla kesin nitelikteki süreler açıklanacaktır.

a. İlk Derece Yargılamalarında Uygulanacak Süreler

İlk derece yargılamalarında uygulanacak süreler, HMK'da düzenlendiği üzere ve konulara göre ayrılmış şekilde aşağıdaki gibidir:

- **Dilekçelere İlişkin Süreler**

Belirsiz alacak davalarında mahkemenin, alacağın miktar veya değerinin kesin şekilde belirlenebileceğine karar vermesinden itibaren davacı, talebini HMK madde 107 uyarınca iki hafta içerisinde belirlemek zorundadır. Aksi halde davanın talep sonucunda belirtilen miktar veya değer üzerinden görüleceği düzenlenmiştir.

¹⁸ Bkz. Yargıtay 23. Hukuk Dairesi, E. 2013/8404, K. 2013/7933 sayılı ve 11.12.2013 tarihli kararı "... bu tarihin resmi tatil olmayıp idari tatil olduğu, sürelerin bu tarihte de işlediği ...".

¹⁹ Adli tatile tabi olmayan işler, HMK madde 103'te sıralanmıştır: (i) ihtiyati tedbir, ihtiyati haciz ve delillerin tespiti gibi geçici hukuki koruma, deniz raporlarının alınması ve dispeççi atanması talepleri ile bunlara karşı yapılacak itirazlar ve diğer başvurular hakkında karar verilmesi; (ii) her çeşit nafaka davaları ile soybağı, velayet ve vesayete ilişkin dava ya da işler; (iii) nüfus kayıtlarının düzeltilmesi işleri ve davaları; (iv) hizmet akdi veya iş sözleşmesi sebebiyle işçilerin açtıkları davalar; (v) ticari defterlerin kaybından dolayı kayıp belgesi verilmesi talepleri ile kıymetli evrakın kaybından doğan iptal işleri; (vi) iflas ve konkordato ile sermaye şirketleri ve kooperatiflerin uzlaşma suretiyle yeniden yapılandırılmasına ilişkin işler ve davalar; (vii) adli tatilde yapılmasına karar verilen keşifler; (viii) tahkim hükümlerine göre, mahkemenin görev alanına giren dava ve işler; (ix) çekişmesiz yargı işleri; (x) kanunlarda ivedi olduğu belirtilen veya taraflardan birinin talebi üzerine, mahkemece ivedi görülmesine karar verilen dava ve işler.

²⁰ Bkz. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E. 1979/928, K. 1979/1653 sayılı ve 29.03.1979 tarihli kararı: "... Adli aravermede işlemeye başlamış bir temyiz süresinin sonu, 6 Eylül – 12 Eylül arasında bir tarihe rastlamışsa, o zaman sürenin 7 gün daha uzatılmış sayılmasına yasal olanak yoktur. ...".

Ayrıca HMK madde 119 uyarınca, dava dilekçesinde sonradan tamamlanabilecek unsurların²¹ eksik olması durumunda, davacıya bir haftalık kesin süre verileceği öngörülmüştür. Benzer bir hüküm, cevap dilekçesindeki eksiklikler bakımından davalı için de söz konusudur.²²

HMK madde 120 uyarınca, davanın açılması sırasında yatırılan gider avansının yetersiz olduğunun dava sürecinde anlaşılması halinde, mahkeme davacıya eksik avansı tamamlaması için iki haftalık kesin süre verir. Eksikliğin giderilmemesi durumunda dava, dava şartı yokluğundan reddedilir.²³

Yazılı usul uyarınca davalının cevap dilekçesini sunma süresi ise HMK madde 127’de düzenlenmiştir. Buna göre cevap dilekçesi sunma süresi, dava dilekçesinin davalıya tebliğini takiben iki haftadır. Yine aynı maddede öngörüldüğü üzere, cevap dilekçesinin bu süre içinde hazırlanmasının çok zor veya imkânsız olduğu durumlarda davalıya, en fazla bir ay olmak üzere tek seferlik ek bir süre verilebileceği öngörülmüştür. Davalının süre uzatım talebini, olağan iki haftalık cevap süresi içerisinde mahkemeye sunması gerekmektedir. Mahkeme tarafından verilecek ek sürenin, cevap süresinin bitiminden itibaren işlemeye başlayacağı da aynı şekilde HMK’da düzenlenmiştir.

Ek olarak, HMK madde 136 uyarınca tarafların cevaba cevap (replik) ve ikinci cevap (düplik) dilekçelerini mahkemeye sunmaları için de ikişer haftalık süreler öngörülmüştür. İşbu süreler; replik dilekçesi için cevap dilekçesinin tebliğini, düplik dilekçesi için de replik dilekçesinin tebliğini takiben işlemeye başlayacaktır.

HMK madde 139’da taraflara gönderilecek olan ön inceleme duruşması davetiyesinde, tarafların dilekçelerinde gösterdikleri ancak henüz mahkemeye sunmadıkları belgeleri sunmaları için iki haftalık kesin bir süre verileceği düzenlenmiştir. İşbu süre, davetiyenin taraflara usulünce tebliğinden itibaren başlayacaktır.

• Mahkeme ve Hâkime Dair Konulara İlişkin Süreler

Görevsizlik veya yetkisizlik kararı verilmesi ve bu kararın kesinleşmesi durumunda taraflar, HMK madde 20 uyarınca kesinleşme tarihinden itibaren iki hafta içinde kararı veren mahkemeye başvurmak ve dava dosyasının görevli ya da yetkili mahkemeye gönderilmesini talep etmek zorundadırlar. Aksi takdirde davanın açılmamış sayılacağı düzenlenmiştir.

HMK madde 36 uyarınca hâkimin reddi sebeplerinden varlığı halinde tarafların, hâkimin reddi talebini, öğrenmeyi takip eden ilk duruşmada ileri sürmesi gerektiği öngörülmüştür. Ayrıca, eğer esas hüküm istinafa tabi ise, inceleme mercii tarafından

²¹ HMK 119 uyarınca bu unsurlar şu şekilde belirtilmiştir: (i) davacı ile davalının adı, soyadı ve adresleri; (ii) davacının Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası; (iii) varsa tarafların kanuni temsilcilerinin ve davacı vekilinin adı, soyadı ve adresleri; (iv) açık bir şekilde talep sonucu ve (v) davacının, varsa kanuni temsilcisinin veya vekilinin imzası.

²² HMK 130 uyarınca bu unsurlar şu şekilde belirtilmiştir: (i) mahkemenin adı; (ii) davacı ile davalının adı, soyadı ve adresleri; davalı yurt dışında ise açılan dava ile ilgili işlemlere esas olmak üzere yurt içinde göstereceği bir adres; (iii) davalının Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası; (iv) varsa, tarafların kanuni temsilcilerinin ve davacı vekilinin adı, soyadı ve adresleri; (v) davalının veya varsa kanuni temsilcisinin yahut vekilinin imzası.

²³ Bkz. Bölge Adliye ve Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Cumhuriyet Başsavcılıkları İdarî ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik, Madde 205.

hâkimin reddi konusunda verilecek karar da tebliğden itibaren iki hafta içerisinde istinafa konu edilebilecektir. Bölge adliye mahkemesi başkan ve üyelerinin reddine ilişkin kararlar bakımından ise temyiz süresi, yine iki hafta olarak belirlenmiştir.

- **Delillere İlişkin Süreler**

HMK madde 243 uyarınca tanık deliline dayanan tarafın, tanık listesini; hâkim tarafından belirlenecek kesin süre içerisinde ve her halde tanıkların dinleneceği duruşmadan en az bir hafta önce mahkemeye sunması gerekmektedir.

Ayrıca davaya atanan bilirkişinin taraflarca reddi, HMK madde 272 hükmü gereği ret sebebinin öğrenilmesinden itibaren en geç bir hafta içinde yapılmalıdır. Benzer şekilde ve HMK madde 281’de düzenlendiği üzere; tarafların mahkemeye sunulan bilirkişi raporuna itiraz süresi, raporun kendilerine tebliğ tarihinden itibaren iki haftadır. Bilirkişi raporuna itirazın bu süre içerisinde hazırlanmasının mümkün olmaması veya teknik bir çalışma gerektirmesi durumunda, bu sürenin talep üzerine bir seferlik ve iki haftayı geçmeyecek şekilde uzatılması mümkündür.

- **Kararlara İlişkin Süreler**

HMK madde 305/A uyarınca taraflar; nihai kararın tebliğinden itibaren bir ay içinde, yargılamada ileri sürülmesine veya kendiliğinden hükme geçirilmesi gerekli olmasına rağmen mahkemenin karar vermediği hususlarda ek karar verilmesini talep edebilecektir.

Yine HMK madde 150’ye göre, taraflar duruşmaya mazeretsiz olarak katılmazsa veya duruşmaya katılıp davayı takip etmeyeceklerini bildirirse, dava dosyası işlemden kaldırılır. Bu durumda, davanın yenilenmesini talep etmek isteyen taraf, işlemden kaldırma tarihinden itibaren üç ay içinde bu talebini mahkemeye iletmelidir.

- **Diğer Konulara İlişkin Süreler**

Vekilin istifası ve azline ilişkin HMK madde 82 ve 83’te öngörülen düzenlemeler uyarınca; istifa eden vekilin görevi, istifasının müvekkiline tebliğinden itibaren iki hafta süreyle devam edecektir. Vekilini azleden taraf bakımından ise; vekil ile takip ettiği davayı kendisi takip etmemesi veya iki hafta içerisinde başka vekil görevlendirmemesi durumunda, tarafın yokluğu halinde uygulanacak hükümlere göre işlem yapılacaktır.

Ek olarak, ıslah hakkını kullanan tarafın hâkim tarafından takdir edilecek olan teminat miktarını bir hafta içinde mahkeme veznesine yatırması gerekmektedir. HMK madde 178 hükmü gereği aksi durumun, ıslahın yapılmamış sayılmasına yol açacağı düzenlenmiştir. Yine HMK madde 180 uyarınca davasının tamamını ıslah ettiğini bildiren davacının; bu bildirimden bir hafta içinde yeni bir dava dilekçesi vermek zorunda olduğu, aksi takdirde ıslah hakkının kullanılmış ve ıslahın yapılmamış sayılacağı öngörülmüştür. Dolayısıyla ıslah talebinde bulunmasına rağmen yeniden dava dilekçesi sunmayan taraf, ıslah hakkını tamamen kaybedecektir.²⁴ HMK madde 181’de ise kısmen ıslah durumunda, ıslah edilen usul işleminin bir hafta içerisinde gerçekleştirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

²⁴ Bkz. Tanriver, Süha, Medenî Usûl Hukuku, Cilt 1, 4. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, sf. 811.

Nihayet, HMK madde 393 hükmü uyarınca tarafların; aldıkları ihtiyati tedbir kararının uygulanmasını tefhim veya tebliği tarihinden itibaren bir hafta içerisinde talep etmesi gerektiği, aksi takdirde tedbir kararının kendiliğinden kalkacağı düzenlenmiştir. Nitekim ihtiyati tedbir kararının esas dava açılmadan önce verilmesi durumunda; tedbir talep edenin, esas davasını da ihtiyati tedbir kararının uygulanmasını talep ettiği tarihten itibaren iki hafta içinde açması gerekmektedir. Yine karşı tarafın veya menfaatleri açıkça ihlal edilen üçüncü kişilerin de ihtiyati tedbirin şartlarına, mahkemenin yetkisine ve teminata dair itirazları için öngörülen süre; ihtiyati tedbirin uygulanması sırasında hazır bulunmaları durumunda tedbirin uygulanmasından itibaren, hazır bulunmamaları halinde ise tedbirin uygulanmasına ilişkin tutanağın tebliğinden itibaren bir haftadır.

b. İstinaf Yargılamalarında Uygulanacak Süreler

İstinafı kabil kararlar bakımından istinaf yoluna başvuru süresi, HMK madde 345 uyarınca ilamın, taraflardan her birine usulen tebliği itibariyle iki hafta olarak düzenlenmiştir. Ancak HMK, yalnızca kısa kararın tebliğinin istinaf süresini başlatıp başlatmayacağına ilişkin bir açıklama getirmemektedir. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi, kararlarında kanun yoluna başvuru süresinin kısa kararın değil, gerekçeli kararın tebliği tarihi itibariyle işlemeye başlayacağını kabul etmiştir.²⁵

İstinaf giderlerinin her ne kadar başvuru dilekçesinin sunulması sırasında ödenmesi öngörülmüşse de HMK madde 344 uyarınca eksik giderlerin tamamlanması için başvurana bir haftalık kesin süre verileceği, aksi takdirde başvurunun yapılmamış sayılacağı belirtilmiştir.

İstinaf dilekçesine cevap süresi de HMK madde 347 uyarınca, istinaf dilekçesinin tebliğinden başlamak üzere iki haftadır. HMK madde 348’de ise kendisine istinaf dilekçesi tebliğ edilen tarafın; başvurma hakkı bulunmasa ya da başvuru süresi dolmuş olsa bile, vereceği cevap dilekçesi ile istinaf yoluna başvurabileceği düzenlenmiştir. Bu durumda, asıl başvuruda bulunan tarafa da iki haftalık bir cevap süresi tanınacaktır.

Nihayet, ilk derece yargılamalarında uygulanan süreler nitelikleri uygun düştüğü ölçüde istinaf yargılamaları bakımından da uygulanacaktır.

c. Temyiz Yargılamalarında Uygulanacak Süreler

HMK madde 361’de düzenlendiği üzere temyizi kabil kararlar bakımından temyiz yoluna başvuru süresi, (*gerekçeli*) istinaf kararının taraflara usulünce tebliğinden itibaren başlamak üzere iki haftadır. HMK madde 366 uyarınca istinaf yolu bakımından düzenlenmiş avansların yatırılması, katılma yoluyla başvuru, cevap

²⁵ Bkz. Anayasa Mahkemesi, *Nihal Uslukol Kararı*, Başvuru No: 2016/73086, 25.09.2019: “... Bu durumda temyiz merciinin somut olayın koşullarında temyiz süresinin ilk derece mahkemesi tarafından gerekçesi açıklanmadığı halde tefhimden itibaren başlamasına ilişkin yorumunun öngörülemez nitelikte olup başvuru üzerinde ağır bir yüke sebep olduğu, başvuru kişinin katlanmak zorunda kaldığı külfetin hedeflenen meşru amaçla orantısız olduğu, dolayısıyla müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.”; Anayasa Mahkemesi, *İhsan Yücel Ve Necmiye Anaç Kararı*, Başvuru No: 2019/12803, 14.9.2022: “... gerekçesi açıklanmamış bir hüküm tefhim edilmiş bir hüküm sayılmamakta ve dolayısıyla gerekçeli karar tebliğ ya da tefhim edilmeden kanun yoluna başvurma süresi başlamamaktadır. ...”.

dilekçesi gibi hususlar için öngörülen süreler, temyiz yargılamalarında da uygulanacaktır.

Basit Yargılama Usulünün Tabi Olduğu Süreler

HMK madde 316 uyarınca hukuk yargılamalarında basit usul, yalnızca kanunda açıkça düzenlenmiş uyuşmazlıklar bakımından²⁶ uygulanır.

Basit yargılama usulünde, cevap dilekçesi için öngörülen süre yazılı usule benzer şekilde iki hafta olarak belirlenmiştir. Ancak bu usulde taraf dilekçeleri teke düşürülmüş, yani replik ve düplik dilekçelerine yer verilmemiştir. Ayrıca HMK madde 317 uyarınca ek süre taleplerinde, mahkemenin cevap süresini en fazla iki hafta uzatabileceği düzenlenmiştir.

Nihayet, HMK 322’de düzenlendiği üzere; aksine düzenleme bulunmayan hallerde ve niteliğine uygun düştüğü ölçüde, basit yargılama usulünde de yazılı yargılama usulüne ilişkin hükümler uygulanmaktadır.

Ayrıntılı bilgi için iletişime geçin:

Pelin BAYSAL
pelin@baysaldemir.com

Ferhat GÜZEL
ferhat@baysaldemir.com

²⁶ Basit yargılama usulünün uygulanacağı uyuşmazlıklar için bkz.: HMK 316 uyarınca (i) sulh hukuk mahkemelerinin görevine giren dava ve işler, (ii) doğrudan dosya üzerinden karar vermek konusunda kanunun mahkemeye takdir hakkı tanıdığı dava ve işler, (iii) ihtiyati tedbir, ihtiyati haciz, delil tespiti gibi geçici hukuki koruma talepleri ile deniz raporlarının alınması, dispeççi atanması talepleri ve bunlara karşı yapılacak olan itirazlar, (iv) her çeşit nafaka davaları ile velayet ve vesayete ilişkin dava ve işler, (v) hizmet ilişkisinden doğan davalar, (vi) konkordato ve sermaye şirketleri veya kooperatiflerin uzlaşma suretiyle yeniden yapılandırılmasına ilişkin açılacak davalar, (vii) tahkim hükümlerine göre, mahkemenin görev alanına giren dava ve işler, (viii) diğer kanunlarda yer alan ve yazılı yargılama usulü dışındaki yargılama usullerinin uygulanacağı belirtilen dava ve işler; İİK 97 uyarınca istihkak davaları; İİK 158 uyarınca iflas davaları; İİK 281 uyarınca tasarrufun iptali davaları; TTK 268 uyarınca kollektif ortaklıkta ortaklarla tasfiye memurları arasında çıkan uyuşmazlıklar; TTK 546 uyarınca anonim ortaklıkta pay sahipleri ile tasfiye memuru veya memurlar arasındaki uyuşmazlıklar; TTK 1521 uyarınca ticaret ortaklıklarında, ortakların veya pay sahiplerinin ortaklıkla veya birbirleriyle ortaklıktan veya pay sahipliğinden kaynaklanan davalarda veya ortaklığın yönetim kurulu üyeleri, yöneticileri, müdürleri, tasfiye memurları ya da denetçilerine karşı açılacak davalar; İş Mahkemeleri Kanunu 7 uyarınca iş hukuku uyuşmazlıkları; HMK 385 uyarınca niteliğine uygun düştüğü ölçüde çekişmesiz yargı işleri; HMK 447 uyarınca diğer kanunların sözlü yahut seri yargılama usulüne atıf yaptığı hâller vb.